

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з дисципліни «Економічна теорія»

на тему:

«Попит на гроші в національній економіці»

Студентки групи ФБС-22

Татусько І.М

Напряму підготовки :

«Фінанси та кредит»

Керівник:

Кандидат економічних наук

Сліпченко Т.О

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

_____

(Підпис)

_____

(Прізвище та ініціали)

_____

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

_____

(Підпис)

_____

(Прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016 рік

Зміст

План	3
Вступ	4
Розділ 1. Складові та фактори попиту на гроші	6
1.1. Попит на гроші і фактори, які впливають на його рівень.....	6
1.2. Аналіз структури попиту на гроші.....	14
Розділ 2. Інструментарій регулювання динаміки попиту на гроші	19
Розділ 3. Закономірності формування та регулювання попиту на гроші в Україні	27
Висновки	36
Список використаної літератури	38

ПЛАН

Вступ

Розділ 1. Складові та фактори попиту на гроші

1.1. Попит на гроші і фактори, які впливають на його рівень

1.2. Аналіз структури попиту на гроші

Розділ 2. Інструментарій регулювання динаміки попиту на гроші

Розділ 3. Закономірності формування та регулювання попиту на гроші в Україні

Висновки

Список використаної літератури

Вступ

Сучасна національна грошова система України має перехідний характер. Вона перебуває на стадії становлення і переходу до розвиненіших грошових структур ринкового типу.

На даному етапі розвитку економічних відносин гроші посідають важливе місце в економічній теорії. На основі аналізу закономірностей функціонування грошового ринку будується державна грошово-кредитна політика, яка є одним з найважливіших інструментів державного регулювання економіки. Без стабільної фінансової системи та грошової одиниці досягнення стабільності в економіці держави та її подальший розвиток є неможливим.

В українській дійсності тільки починається формування цілісного грошового ринку, тому вивчення попиту на гроші та факторів, що його встановлюють, відіграє важливу роль у роботі ринку. Крім того, економіка України має певні особливості, які необхідно врахувати для побудови ефективної грошово-кредитної системи.

Сучасною теорією грошей є портфельний підхід, який розглядає економічного агента у певний момент часу, коли він володіє певним фондом багатства і приймає рішення щодо його розподілу з метою максимізації прибутку та мінімізації ризиків. Попит на гроші – одне з ключових і найскладніших явищ ринку грошей. На відміну від звичайного попиту на товарних ринках, який формується як потік куплених товарів за певний період, попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент. Якщо такий запас грошей розглядати як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти, то попит на гроші можна трактувати як їхнє бажання мати певну частину свого багатства в ліквідній формі.

Якщо власники портфелів активів віддають перевагу ліквідній формі, то це означає зростання попиту на гроші, і навпаки.

За останні роки науковцями розроблено методичні рекомендації щодо оцінки попиту на гроші. Основи дослідження попиту на гроші були закладені в роботах М.Фрідмена, Дж. Кейнса та інші. В Україні цьому питанню приділяли увагу В. Лисицький, В. Стельмах, В. Ющенко та інші. Однак єдиної загальноприйнятої методики визначення рівня попиту досі немає.

Метою даної курсової роботи є дослідження та аналіз попиту на гроші в національній економіці.

Мета роботи зумовлює виконання таких **завдань**:

- дослідити попит на гроші і фактори, які впливають на його рівень;
- здійснити інструментарій регулювання динаміки попиту на гроші;
- охарактеризувати закономірності формування та регулювання попиту на гроші в Україні.

Об'єктом дослідження курсової роботи є теоретичні засади грошового ринку.

Предмет дослідження - аналіз попиту на гроші в Україні.

Розділ 1. Складові та фактори попиту на гроші

1.1. Попит на гроші і фактори, які впливають на його рівень

Визначальну роль у механізмі ринку грошей відіграє попит на гроші. Вислів “попит на гроші” здається чимось надуманим. Адже від грошей ніхто не відмовляється і попит на гроші визначається їх пропозицією. Але коли Центральний банк проводить емісію грошей без попередніх розрахунків попиту на них, це призводить до надлишку грошей в обігу та інфляції. Тому визначення попиту на гроші має макроекономічне значення. Визначення попиту на гроші є фундаментом усього комплексу емісійної діяльності банківських установ, їхньої політики з регулювання цього процесу [4].

Попит на гроші формується під впливом загальноекономічної ситуації і під впливом суб’єктивних оцінок цієї ситуації юридичними та фізичними особами. Мотиви і характер їх поведіння неоднозначні, що зумовлює нестабільність грошового попиту, складності з його прогнозуванням та з визначенням головних параметрів попиту на гроші. Класична монетарна теорія розглядає попит на гроші, як попит на запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб’єкти на певний фіксований у часі момент. Попит на гроші пред’являють комерційні банки, підприємства, домашні господарства, держава.

Важливе значення для управління грошовою сферою є трактування попиту як явища залишку на відмінність від попиту на дохід, що є явищем потоку за певний відтинок часу. Треба відрізнити зміст понять «попит на гроші» та «попит на грошовий дохід». Існування попиту на гроші означає, що в його межах економічні суб’єкти триматимуть гроші в себе, не викидаючи їх на товарний, валютний, фондовий ринки і не порушать там рівновагу.

Але утримання певного запасу грошей, їх тезаврація (наявність грошей без бажання їх витратити), пов’язані з відповідними жертвами.

Наприклад, втратою доходу у вигляді відсотка пооблігаціям, акціям, строковим депозитам. Аджеринок завжди надає покупцеві можливість альтернативного вибору. З урахуванням цього Дж. Кейнс, використовуючи портфельний підхід, розробив методологію оцінки попиту на гроші як попиту на одну з альтернативних форм багатства – це та частка багатства, яку особа має намір зберігати у грошовій (ліквідній) формі, прагнучи до максимізації корисності активів, якими вона володіє. Головним в кейнсіанській моделі є визначення мотивів формування такого попиту. В роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» Кейнс виділяє три мотиву збереження певної частки багатства у формі грошей: транзакційний, спекулятивний та мотив обережності.

Відповідно до величини номінального доходу формується транзакційний попит на гроші – залишок грошей фізичних і юридичних осіб, необхідний для здійснення поточних платежів та підтримки на належному рівні особистого та виробничого споживання (попит на гроші для угод). Запас таких грошей можна назвати поточною чи операційною (транзакційною) касою, яка забезпечує ліквідність і платоспроможність агента. При цьому гроші визначаються як актив, що використовується лише у функції засобу обігу. Операційний попит на гроші, основою якого є операції купівлі-продажу, залежить також від інтервалу часу між моментами отримання і використання коштів. Чим цей інтервал коротший, тим менший попит на гроші, і навпаки.

Мотив обережності зводиться до того, що юридичні та фізичні особи бажають мати запас грошей на випадок непередбачуваних потреб чи несподіваних можливостей. Його можна розглядати як складову транзакційного запасу грошей.

Механізм спекулятивного попиту на гроші базується на тому, що залишок доходу може зберігатися в альтернативних формах на підставі вибору, що має зробити власник грошей, оцінюючи корисність

альтернативних активів: їх можна заощаджувати у запасах фінансових активів, фінансових інструментів (банківських депозитах, акціях абооблігаціях тощо) чи тримати у вигляді запасу грошей (готівкових грошей чи чекових депозитів), щоб за сприятливих умов перетворити їх у високодохідні фінансові активи. Попит на запас грошей з метою вкладання їх у фінансові активи називають спекулятивним попитом на гроші або попитом на гроші зі сторони фінансових активів. Очевидним є те, що заощадження у формі фінансових активів забезпечує їх власникам доход у вигляді певного відсотка, тоді як прямий доход від зберігання готівки є мінімальним (часто нульовим). Зберігаючи гроші, індивіди втрачають доходи, які називаються альтернативною вартістю зберігання грошей, яка дорівнює різниці між доходністю фінансових активів та доходністю при зберіганні ліквідності. Величина її залежить від середньої норми процента за фінансовими активами та запасу грошей. Чим більше альтернативна вартість зберігання грошей, тим менше попит на гроші [6].

Доходність фінансових активів визначається нормою відсотка – це сума грошей, виражена у відсотках зарік, яку позичальник сплачує кредитору (або інвестору) в обмін на використання грошей, наданих в позичку. Ймовірність того, що відсоткова ставка на ринку цінних паперів може змінитися, несе в собі ризик того, що зміниться і ринкова ціна фінансового активу (курс фінансового активу):

$$\text{Курс фінансового активу} = \frac{\text{Доход за фінансовим активом}}{\text{Ставка банківського комерційного процентів}} \cdot 100\% \quad (1.1)$$

Це формула означає, що вкладаючи гроші у фінансові активи, їх власник буде отримувати дохід не менший за той, який він отримав би,

вклавши гроші в банк. Доход за фінансовим активом може бути виражений у відсотках або у грошових одиницях.

Якщо ставка процента є низькою, спостерігається високий курс цінних паперів, що послаблює стимули до вкладання в них грошей через ризик, пов'язаний з можливим падінням курсу цінних паперів, якщо ставки процента почнуть рости. Попит на фінансові активи починає падати, а на гроші зростати. І навпаки, збільшення норми позичкового процента означає зниження курсу фінансових активів, що викликає втрату капіталу власниками цих активів. Це збільшує попит на фінансові активи і зменшує попит на гроші за спекулятивним мотивом. Коли процент високий, володіти значною ліквідністю не вигідно.

Теорія спекулятивних залишків тлумачиться в літературі як теорія переваг ліквідності і посідає одне з чільних місць у кейнсіанському аналізі грошових відносин. В ній поєднуються суто грошові явища з реальними економічними процесами – зростанням зайнятості і виробництва. Під впливом норми процента власник грошових заощаджень віддає перевагу спекулятивному збереженню грошей, на базі якого формується інвестиційний компонент попиту на грошові залишки. Методологічне значення теорії спекулятивних залишків полягає в тому, що вона:

- дозволяє визначити головний об'єкт регулювання грошових відносин і відповідно до цього – регулювання інших процесів економічного розвитку – це спекулятивний мотив збереження грошових залишків, на базі якого формується інвестиційний компонент попиту на грошові залишки;

- вказує на основний інструмент здійснення такої регулювання, за допомогою якого можна економічними методами впливати на кількість грошей в обігу та управляти грошовим ринком – це норма відсотка.

Після Кейнса поняття “норма відсотка”, як змінна величина у функції попиту на гроші, була прийнята у всіх подальших теоріях щодо

попиту на гроші. Але сучасна теорія попиту на гроші відрізняється від теоретичної моделі Кейнса.

Сучасний монетаризм визначає попит на гроші як наслідок порівняння вигоди, що отримує господарюючий агент від запасу грошей і від доходу, який приносять альтернативні активи. Відмінність цього трактування полягає в тому, що зміна процентної ставки зачіпає не тільки альтернативну вартість зберігання грошей, а всі доходи. У цьому мотиві послаблений спекулятивний аспект попиту на гроші і посилений аспект дохідності активів взагалі. В чистій теорії попиту на гроші (новий варіант кількісної теорії) попит на гроші розглядається як функція номінальних (представлених у ціновому вираженні) форм доходу, що отримуються від альтернативних активів. Сучасна теорія розглядає більш широкий вибір альтернативних активів ніж Кейнс.

$$M_d = P_f(r^b, r^e, P, h, Y, W_n) \quad (1.2)$$

M_d – плановий попит на грошові залишки;

P – абсолютний рівень цін;

r^b – норма відсотка пооблігаціям;

r^e – ринкова норма доходу на акції;

P – темп зміни рівня цін у відсотках (ставка доходу від збереження товарів в якості активів); очікувана динаміка цін;

h – очікувані результати інвестицій у “людський капітал” (витрати на освіту, кваліфікацію тощо);

Y – доля “фізичного” компоненту національного багатства; реальний дохід;

W_n – інші фактори, які впливають на попит на гроші.

М.Фрідман, засновник сучасної монетаристської теорії, вніс уточнення, що попит існує на реальні грошові залишки, тобто з урахуванням інфляції. Якщо реальні грошові запаси зменшуються, попит на гроші зростає.

Традиційні чинники, що визначають параметри попиту на гроші і визнаються представниками всіх теоретичних концепцій попиту на гроші, представлені відомим в економічній літературі рівнянням обміну І.Фішера:

$$MV = P*Q \quad (1.3)$$

де M – кількість грошей, необхідна для забезпечення обігу товарів і послуг;

V – швидкість обігу грошової одиниці;

PQ – номінальний обсяг виробництва або номінальний дохід.

Звідки
$$M^d = \frac{P*Q}{V} \quad (1.4)$$

Вплив цих чинників обумовлюється транзакційним мотивом нагромадження грошей і уявляє собою транзакційний варіант Фішера попиту на гроші. Величина транзакційного залишку залежить від обсягу грошового доходу, що його отримує окрема особа чи господарство. На макрорівні транзакційний попит визначається обсягом валового внутрішнього доходу. Попит на гроші зростає при зростанні цін, тому що реальні касові залишки суб'єктів знижуються [11].

Отже, основними чинниками впливу на транзакційний попит на гроші є: динаміка рівня цін; рівень реального обсягу виробництва; швидкість обігу грошей.

Рівняння Фішера є близьким за формою до широко відомої в економічній літературі формули К.Маркса, яка розкриває зміст закону, що регулює кількісні параметри грошового обігу.

Більш глибоким за змістом вважається «кембріджський варіант попиту на гроші Пігу та Маршалла, як подальший розвиток рівняння Фішера, що визначає величину всього попиту на гроші як за трансакційним так і за спекулятивними мотивами.

$$M_d = K * P * Y \quad (1.5)$$

K – коефіцієнт, який визначає співвідношення між номінальними доходами і тією часткою грошей, що економічні суб'єкти бажають тримати у грошовій (ліквідній) формі.

В кембріджському рівнянні відсутній показник швидкості обігу. Його замінено на коефіцієнт K . Йдеться про поглиблення закону грошового обігу і теоретичного аналізу механізму формування попиту на гроші.

Кембріджський варіант визначення попиту на гроші отримав у монетарній теорії назву «теорії касових залишків». Одним із чинників, що визначає величину касових залишків є норма відсотка, яка значною мірою прямо впливає на норму доходу на капіталізовані активи (на альтернативну вартість зберігання грошей), яка в свою чергу обернено пропорційно впливає на попит на гроші. Коли норма відсотка зростає, величина касових залишків знижується, і навпаки. Існує і інша залежність: при зростанні норми відсотка швидкість обігу грошей прискорюється. Але швидкість обігу грошей – явище потоку, і воно не кореспондує з попитом на гроші, який є явищем залишку. Попит на гроші скоріше кореспондується з тривалістю зберігання їх індивідом. Тривалість зберігання грошей є протилежним показником швидкості обігу. Чим довше гроші зберігаються

в індивідів, тим більше буде їх залишок. А тривалість зберігання залежить від зміни очікуваного доходу унаслідок зміни норми відсотка. Таким чином, попит на гроші обернено пропорційно залежить від норми відсотка.

Сучасна теорія грошей визнає щеряд чинників впливу на попит:

- чинник накопичення багатства;
- чинник інфляції;
- очікування погіршення кон'юнктури ринків.

Використання в системі теоретичного аналізу показника касових залишків вносить якісно нові аспекти у визначення структури попиту на гроші та його впливу на розвиток реальних економічних процесів. У кембриджському варіанті попиту на гроші враховуються не тільки об'єктивні аспекти обігу грошей, але й суб'єктивна реакція господарських суб'єктів. Крім того, економічний ефект касових залишків пов'язується з визначенням їх впливу на попит товарів і послуг. Зміни величини касових залишків впливає на попит на товарному ринку. Якщо ціни та маса товарів не змінюється, то збільшення реальних касових залишків породжує надлишковий попит на товари і впливає на динаміку рівня цін.

1.2 Аналіз структури попиту на гроші

Попит на гроші – це потреба економічних агентів у готівкових та безготівкових коштах, що слугують безпосередніми платіжними засобами.

Попит на гроші визначає потребу економічних агентів тримати частину портфеля своїх активів у вигляді касових залишків.

У даному разі гроші виступають одним із елементів загального портфеля активів кожного економічного агента нарівні із нерухомістю, фондовими інструментами та іншими цінностями.

Бажання економічного агента утримувати у своєму портфелі гроші (касові залишки) визначає його відмову від вкладень у інші доходні активи, тобто втрату процентів.

Мотиви, що визначають попит на гроші з боку суб'єктів ринку поділяють на три види:

1. Трансакційний мотив

Трансакційний мотив визначає потребу в грошах пов'язану із необхідністю їх використання у якості засобів обігу і платежу, тобто для здійснення поточних господарських операцій, що обслуговує ВВП. Він означає потребу в грошах для поточних угод – трансакцій, тобто він визначається фактичним обсягом реалізації товарів і послуг за даний період в суспільстві (купівля потрібного матеріального блага).

2. Застережний мотив

Застережний мотив визначає попит на гроші для покриття передбачуваних витрат пов'язаних із певними нерегулярними платежами або придбанням якихось товарів у майбутньому.

Дана потреба у грошах визначається їхньою функцією засобу нагромадження.

Застережний мотив визначається бажанням суб'єктів ринку забезпечити у майбутньому розпоряджатися частиною свого багатства у вигляді грошових коштів.

3. Спекулятивний мотив

Спекулятивний мотив визначається бажанням суб'єктів ринку тримати гроші у вигляді певногорезерву для того, щоб вигідно вкласти їх у майбутньому ніж заобставин, що мають місце у поточний період.

Даний мотив залежить від дослідності інших, тобто негрошових форм зберігання активів. Їхня дохідність визначається ринковою нормою процента. Чим вона вища тим вигідніше зберігати активи не у формі касових залишків і навпаки чим нижчою є ставка процента тим менш вигідно розміщувати активи у негрошових формах, а більш вигідно у касових залишках.

Таким чином величина спекулятивного мотиву, який визначає попит на гроші залежить від ринкової норми процента: чим вона вища тим нижчий спекулятивний попит, тому що зберігання активів у грошовій формі стає менш вигідним і навпаки чим нижча норма процента тим вищим є спекулятивний попит на гроші, це пов'язано з тим, що для суб'єктів ринку втрачається сенс вкладати гроші у різні фінансові інструменти, коли процентна ставка є надто низька. Тому економічні агенти будуть формувати грошовий резерв очікуючи підвищення процентних ставок і з тим, щоб вигідніше вкласти свої гроші у майбутньому.

Сукупний попит на гроші називається наданням переваги ліквідності, тобто вибірекономічними агентами грошей як форм зберігання активів.

Він складається з 2 частин (попитів):

1. Трансакційний попит на гроші, який враховує трансакційний і застережний мотиви і визначається величиною ВВП або номінальним національним доходом.

2. Спекулятивний попит на гроші, що залежить від спекулятивного мотиву і визначається ринковою нормою процента.

Таким чином загальний попит на гроші може бути визначений як:

$$Md = Md_1 + Md_2 = L_1(Y) + L_2(i) \quad (1.6)$$

Md_1 – трансакційний попит

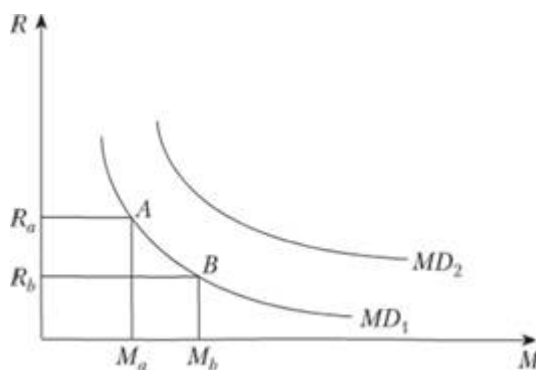
Md_2 – спекулятивний попит

Md – загальний попит

L_1 – функція ліквідності, яка залежить від національного доходу

L_2 – функція ліквідності, яка залежить від процентної ставки

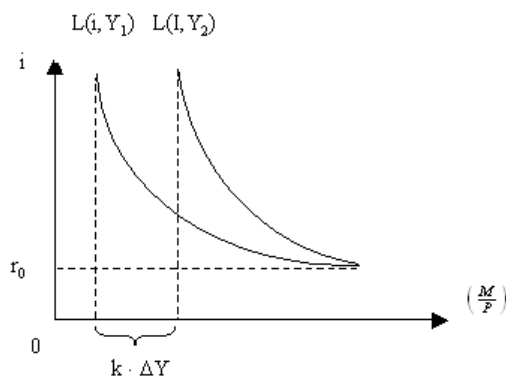
Графічно попит на гроші можна зобразити наступним чином:

Рис. 1.1 Попит на гроші

Крива сукупного попиту на гроші має назву “кривої переваги ліквідності”. Згідно з функцією сукупного попиту на гроші, збільшення чи зменшення рівня доходу супроводжується зростанням або падінням попиту на гроші на величину, що на графіку відображається зсувом кривої попиту. При кожному даному рівні доходу величина реального попиту на гроші буде падати, якщо ставка процента зростатиме, що на графіку відображається рухом вздовж кривої попиту.

Рис. 1.2 Графік функції сукупного попиту на гроші

Крива сукупного попиту на гроші має назву “кривої переваги ліквідності”. Згідно з функцією сукупного попиту на гроші, збільшення/зменшення рівня доходу супроводжується зростанням або падінням попиту на гроші, що на графіку відображається зсувом кривої попиту. При кожному даному рівні доходу величина реального попиту на гроші буде падати, якщо ставка процента зростатиме, що на графіку відображається рухом вздовж кривої попиту (рис. 1.2.).

Приступаючи до аналізу попиту на гроші, ми не можемо ігнорувати безпосередньої ролі грошей як засобу обігу та платежу. Ще такі класики як Д. Рікардо розуміли дану вирішальну роль грошей, наголошуючи в той же час, що природа останніх мінлива і залежить від великої кількості факторів, а сама їх поява має випадковий характер: «Якби існував інший товар, вартість якого не змінювалася б, то ми могли, порівнявши вартість риби та птиці із вартістю цього товару, визначити, в якому ступені ці зміни повинні бути приписані обставинам, що вплинули на вартість риби, і в якому обставинам, що вплинули на вартість птиці. Вважаємо, що таким товаром є гроші» [10]. Дійсно, для мінової вартості, корисним є існування загального еквіваленту у вигляді конкретного товару. Проте, за такої умови, гроші істотно обмежуються при виконанні всіх своїх функцій, що в подальшому призводить до появи кризових явищ.

Важливу роль при аналізі грошей займає зміна пропорції обміну грошей на інші товари з часом, іншими словами – вплив проценту. Так, розрізняють: номінальну процентну ставку, реальну процентну ставку та інфляцію. Номінальна процентна ставка відображає дохід від заощаджень в грошових одиницях [2]. Реальна процентна ставка вимірює доходи від заощаджень в фактичних величинах, тобто товарах, що можуть бути куплені в майбутньому [4]. Інфляція відображає процентну зміну загальногорівня цін з часом [3].

Важливість одержаних висновків полягає в тому, що уточнює характер зв'язку відсоткових доходів з витратами, пов'язаними із знаттям коштів з рахунку, при визначенні обсягів попиту на гроші. Така точність необхідна адже зміщує акцент з розміру відсоткової ставки у бік аналізу доступності грошей та можливостей їх швидкого одержання і зручного використання. Одержані результати надають можливості для подальших науково-методичних удосконалень у проблемі пошуку макроекономічної рівноваги.

Розділ 2. Інструментарій регулювання динаміки попиту на гроші

У сучасних ринкових економіках попит на гроші не використовується, як цільовий орієнтир проведення грошово-кредитногерегулювання економіки. Для реалізації заходів монетарного впливу центральні банки використовують таргетування загальногорозміру грошової маси та окремих грошових агрегатів. Проте, у сферу впливу центральних банків також входять процентні ставки, а у перехідних економіках – обмінні валютні курси. Ендогенна природа попиту на гроші не дає можливості центральним банкам безперервно впливати на параметри попиту на гроші. Протерегулювальні заходи центральних банків, пов'язані зі зміною пропозиції грошей та процентною політикою, впливають на процеси формування попиту на гроші. Попит на гроші в ринковій економіці залежить від напрямків грошово-кредитної політики в грошовій системі[6].

Взаємодія попиту на гроші та їх пропозиції обумовлює їх відповідну модель. В умовах підтримання постійної пропозиції грошей формувалася підвищений попит на гроші. Коли в грошовій системі проводиться грошово-кредитна політика для підтримання стабільної норми відсотка, то спостерігається підвищений попит на гроші. Для недопущення зростання процентних ставок застосовуються операції на відкритому ринку.

Методи впливу на грошовий попит займають значне місце в монетарній політиці розвинених ринкових економік. Неокласичні тенденції та тенденції неокласичного синтезу в економічній теорії стали переважаючими у сучасних ринкових економіках.

Американські економісти звертають увагу, що сучасна теорія попиту на гроші розмежовується з поглядами кейнсіанців та монетаристів [10]:

1. Сучасна теорія попиту на гроші розглядає більш широкий діапазон активів, ніж безпроцентне зберігання грошей та довгострокові облігації.

2. Сучасна теорія відкидає поділ попиту на гроші на підставі мотиву застороги, трансакційний та спекулятивний мотиви. Процентна ставка все ж впливає на грошовий попит, обумовлений спекулятивним мотивом, проте лише внаслідок того, що норма процента є альтернативною вартістю зберігання грошей.

3. Сучасна теорія розглядає багатство як один із визначальних чинників попиту на гроші, коли збільшення багатства підвищує кожен складову багатства, в тому числі і на гроші.

4. Сучасна теорія охоплює й інші умови, які впливають на прагнення володіти більш ліквідним портфелем (наприклад, згідно теорії раціональних очікувань, прогнози впливають на грошовий попит).

5. Сучасна теорія враховує наявність інфляції тарозмежує реальний та номінальний попит на гроші.

Визнаючи заринковою економікою самодостатньої сили, яка спроможна ефективно регулювати її діяльність, представники неокласичного синтезу пояснювали кризові явища лише неправильним втручанням держави.

Збільшення державних витрат, передусім соціальних, сприяє державним дефіцитам, інфляції, гальмуванню зростання доходу і спаду виробництва. У поглядах неокласиків та прихильників ліберальних концепцій є визначальні спільні риси:

а) максимальне обмеження впливу держави на економічні процеси, що може бути забезпечене лише шляхом приватизації;

б) створення можливостей для реалізації прояву ринкових сил шляхом ліквідації дефіциту державного бюджету, зменшення податків на підприємців і скорочення соціальних витрат;

в) забезпечення стабільності національної грошової одиниці та її купівельної спроможності.

У січні–листопаді 2015 року порівняно з відповідним періодом

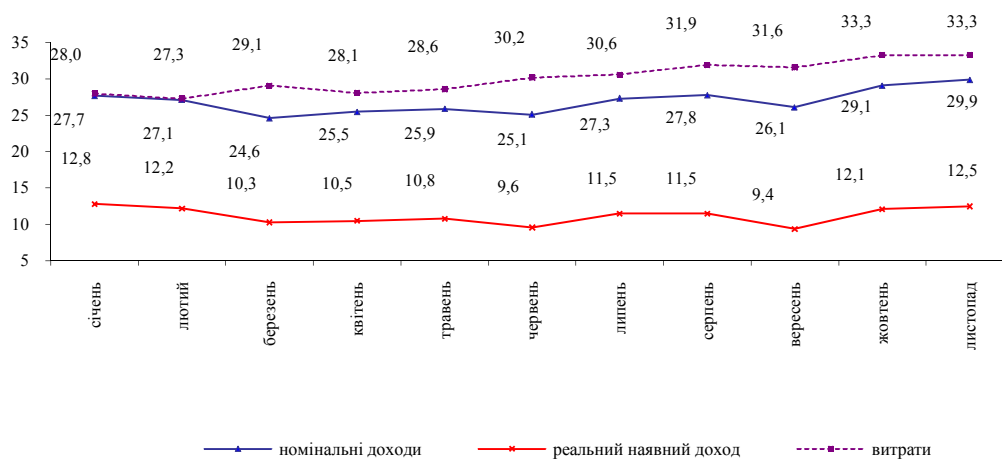
попередньогороку номінальні доходи населення зросли на 29,9%. Наявний доход, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 26,6%, ареальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, – на 12,5%.

У листопаді порівняно з жовтнем поточного року номінальні доходи населення збільшились на 3,7%, а наявний тареальний наявний доходи – відповідно на 2,3% та 0,2%.

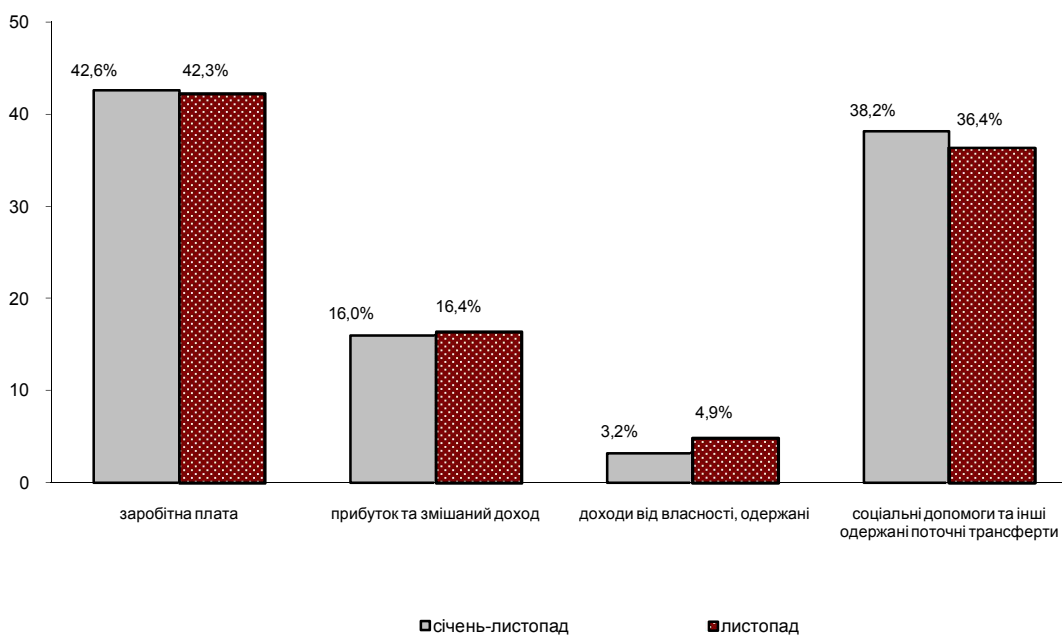
Наявний доход у розрахунку на одну особу за листопад 2015 року становив 983,9 грн. проти 961,1 грн. за жовтень.

Витрати населення у січні–листопаді порівняно з аналогічним періодом попередньогороку збільшились на 33,3%. Приріст заощаджень склав 46360 млн. гривень.

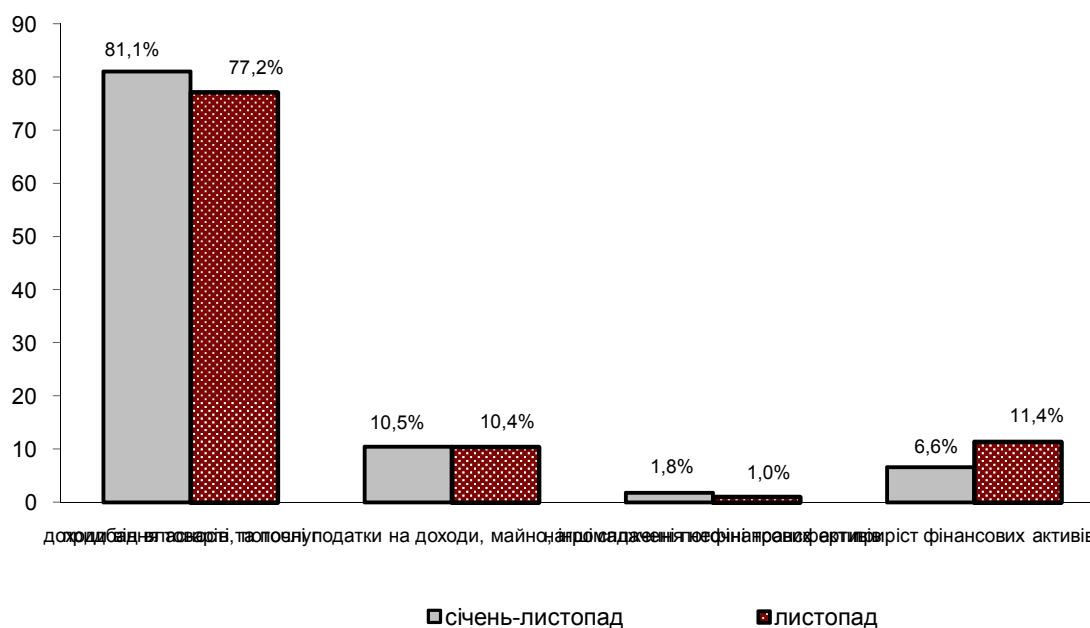
Доходи та витрати населення України у 2015 році (приріст/зниження, наростаючим підсумком у відсотках до відповідного періоду попередньогороку) представлені нарис. 2.1.

Рис 2.1. Доходи та витрати населення України у 2015 році [20]

Рис. 2.2. Структура доходів населення України у січні–листопаді 2015 року [20]

Рис. 2.3. Структура витрат та заощаджень населення України у

січні–листопаді 2015 року [20]

Розглядаючи стан українського грошового ринку стає очевидним ряд проблем, які стримують створення високоліквідного, відкритого, активного ринку капіталів.

Захист прав інвесторів. На сьогодні корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах, нехтування інтересами дрібних акціонерів підривають довіру до основного інструменту ринку капіталів - акцій. Акції переважно виконують функцію перерозподілу та поглинання, а не залучення інвестиційних ресурсів дореального сектору економіки. Все це накладається на низьку обізнаність населення. В результаті акції так і не стали привабливим інструментом ні для внутрішніх, ні для зовнішніх інвесторів, а левова частка обігу акцій здійснюється позаорганізованим фондовим ринком [17].

Розкриття інформації. Навіть передбачене чинним законодавством розкриття інформації як підприємствами-емітентами, так і установами, що забезпечують обіг цінних паперів (біржі, посередники тощо), повністю не врегульовано. В результаті практично неможливо отримати достовірну інформацію щодо перехресних прав власності, інших зв'язків між суб'єктами фондового ринку щодо реальності (завершення, тобто поставки проти оплати) зареєстрованих організаторами торгівлі угод, результатів фінансово-економічної діяльності підприємств.

Система реєстрації прав власності на цінні папери. Існуюча в Україні система обліку цінних паперів не гарантує збереження прав власності акціонера і часто сприяє маніпулюванню системами реєстру. Паралельно існують два технологічно не пов'язані між собою підходи до обліку та реєстри власників іменних цінних паперів і облік цінних паперів, випущених в без документальній формі, нарахунках у зберігача. Технологічні недоліки реєстраторської діяльності, масове явище "кишенькових" реєстраторів так і не ліквідовані за 10 років

існування цього інституту, що відкриває шлях до фальсифікацій і дублювання реєстрів, внесення несанкціонованих змін дореєстрів, створення перешкод у реалізації прав акціонерів. На жаль, останнім часом ці явища набули загрозливих масштабів, особливо з огляду на те, що переважна більшість зареєстрованих в Україні випусків акцій мають саме документарну форму і обліковуються в системі реєстрів.

Щеодним суттєвим недоліком обліку прав власності в системі реєстрів є інертність такої системи (необхідність витрат часу на забезпечення внесення змін дореєстру після кожної трансакції), що не дає змоги створити дійсно ліквідний і динамічний ринок.

У сфері розвитку інфраструктури фондового ринку необхідно підвищити відповідальність учасників ринку, усунути з останнього так звані "кишенькові" компанії, які обслуговують виключно інтереси певних фінансово-промислових груп і практично не здійснюють професійної діяльності. Зокрема, пропонується ввести більш жорстке нормативнерегулювання структури акції вів страхових компаній (в напрямі збільшення інвестування в цінні папери), підвищити вимога до власного капіталу професійних учасників фондового ринку тощо [7].

З метою збільшення частки організованого фондового ринку вважається за доцільне на законодавчому рівні сконцентрувати всі угоди купівлі-продажу цінних паперів, емітованих підприємствами, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, виключно на організованому ринку. Крім того, пропонується вжити такі першочергові заходи, спрямовані на розбудову фондового ринку в Україні:

- встановити вимога щодо мінімального обсягу торгів цінними паперами, за якого можливе функціонування ліцензованого організатора торгівлі;

- законодавчо встановити і привести у відповідність до вимог ЄС статус ТТС;

- надані право клірингу фондовим біржам;
- забезпечити впровадження єдиних стандартів діяльності всіх торговельних систем.

Окремо слід зупинитися на ролі ФДМУ і процесів приватизації в розбудові фондового ринку. Найважливішими і найефективнішими з точки зору сприяння вирішенню цієї проблеми є перелічені нижче заходи. Звичайно, всі вони потребують внесення певних змін до законодавчих (зокрема до Державної програми приватизації) та підзаконних актів, проте підтримка урядовцями та широкою спільнотою фондового ринку надає впевненості в якнайшвидшому вирішенні цих проблем.

По-перше, потрібно змінити концептуальні підходи до приватизації, зокрема: продавати державне майно на організованому ринку, значно скоротати обсяги продажу контрольних пакетів акцій промисловим інвесторам за конкурсними, закритими процедурами.

По-друге, треба набагато збільшити пропозицію на фондових біржах дрібних пакетів акцій (у тому числі шляхом дроблення великих державних пакетів) інвестиційно-привабливих підприємств, орієнтуючись на попит з боку інституційних інвесторів (пенсійних і інвестиційних фондів, страхових компаній тощо).

По-третє, заслуговує на увагу пропозиція провести кілька валютних проектів приватизації, спрямованих на створення публічних акціонерних компаній - акціонування і виведення на ринок привабливих стратегічно важливих підприємств; продаж їх акцій має бути орієнтований на велику кількість дрібних інвесторів; умовами продажу має бути запобігання консолідації значного пакета акцій у однієї або групи афішованих осіб.

По-четверте, слід активізувати роботу щодо знерухомлення нарахунках зберігачів державних пакетів акцій, випущених у документарній формі.

По-п'яте, потрібно визначити на тендерній основі одного-двох

організаторів торгівлі, які б сконцентрували в себе весь обсяг пропозиції акцій ФДМУ, забезпечили наступний рівень організаційного, технологічного й інформаційного забезпечення процесу приватизації.

По-шосте, слід позбавитись дублювання різних способів продажу акцій, скоротити їх кількість і чітко визначити пріоритетність. Якнайширше застосовувати продаж акцій ВАТ на ФБ і в ПФТС як найбільш відкритий, прозорий і, що не менш важливо, економічно вигідний для держави спосіб приватизації, запровадити обов'язковий аналіз майнового і фінансового стану підприємств, а також забезпечити перед приватизаційну підготовку об'єктів приватизації з метою підвищення їх інвестиційної привабливості.

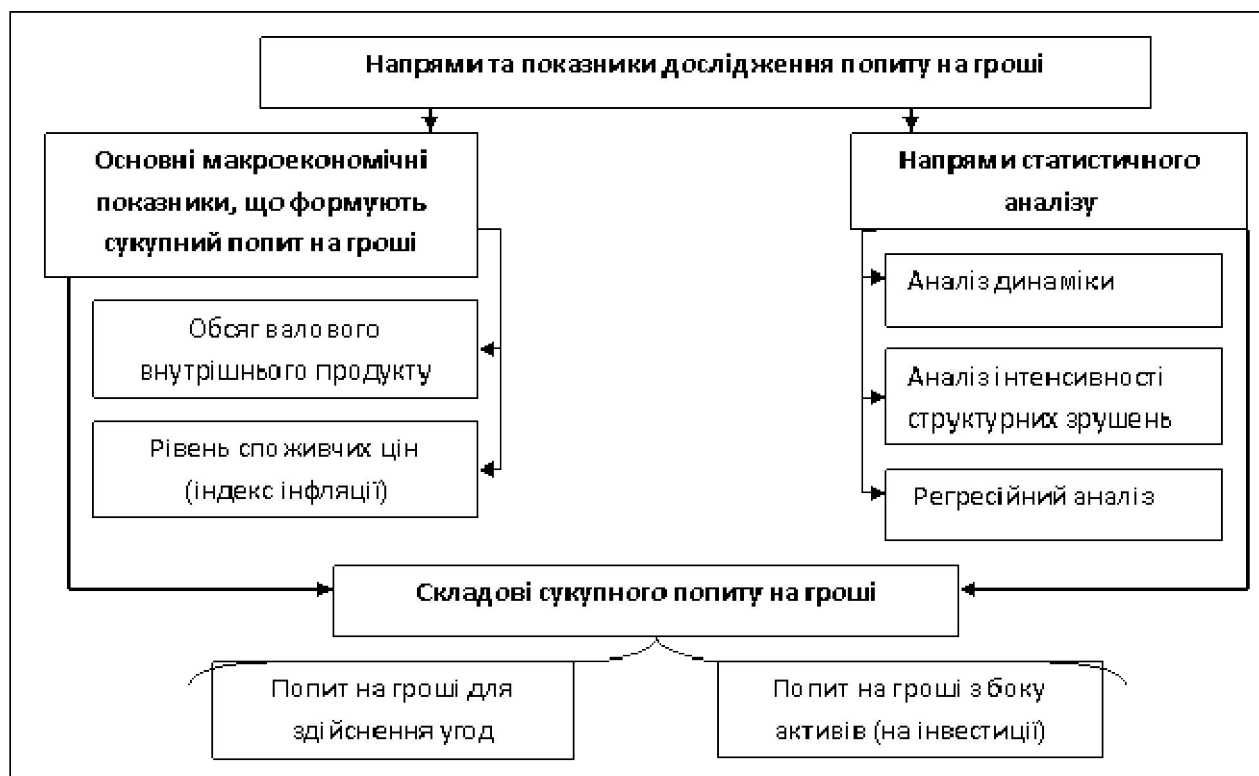
Розділ 3. Закономірності формування та регулювання попиту на гроші в Україні

Основними факторами, що спричиняють нестабільність попиту на гроші є постійні структурні зміни в економіці та на фінансових ринках, наявність вільних виробничих потужностей та робочої сили, тінізація та доларизація економіки, швидкі технологічні та фінансові інновації, і звичайно інфляційні очікування та політична нестабільність. [3] Економісти відзначають, що майбутній попит на гроші не є суто статистичним показником. Зі статистичної точки зору, попит на гроші розглядається у двох аспектах:

1) обсяг попиту на гроші в минулих періодах (попит на реальні грошові залишки), оцінка якого не має ускладнень – він розраховується шляхом дефлювання грошової маси на індекс споживчих цін;

2) майбутній обсяг попиту на гроші – саме його оцінка представляє труднощі для економістів, оскільки важко передбачити сценарії розвитку всіх показників, які його формують.

Для обґрунтування ефективних управлінських рішень щодо регулювання попиту на гроші з метою зміцнення національної економіки (зростання ВВП та зниження інфляції), зниження впливу негативних факторів, що визначають нестабільність грошового попиту, використовують методи статистичного аналізу, які повною мірою розкривають весь спектр взаємодії між основними макроекономічними показниками та попитом на гроші. Статистична оцінка фактичного попиту на гроші (реальних грошових залишків) та закономірностей його формування можна за наступною схемою (рис.3.1).

Рис. 3.1. Напрями та показники статистичного аналізу формування попиту на гроші [5]

За кількісною теорією грошей (рівняння І. Фішера) між зростанням ВВП, грошовою масою та інфляцією існує залежність. Поява в обігу надлишкової грошової маси веде до збільшення сукупного попиту і зростання цін, унаслідок чого зменшується купівельна спроможність грошової одиниці. У ринкових умовах, недостатня маса грошей може спричиняти збої у реалізації товарів і такі негативні для всієї економіки явища, як спад виробництва та зниження ділової активності.

Тому відправною точкою в статистичному аналізі попиту на гроші є обсяг (номінальний та реальний) ВВП, який є узагальнюючою характеристикою діяльності підприємств всіх видів економічної діяльності і являє собою ринкову вартість кінцевої продукції та послуг за певний період та інфляція.

В даному напрямку задачами статистичного аналізу є:

- комплексний аналіз динаміки ВВП, реальних грошових залишків та індексу споживчих цін;

- визначення закономірностей і тенденцій розвитку макроекономічних показників та на їх основі виявлення резервів підвищення ефективності грошово-кредитної політики.

Основні показники, за допомогою яких проводиться порівняльна динаміка грошової маси, ВВП та інфляції наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Показники оцінки попиту на гроші [13]

Назва показника	Методика розрахунку	Умовні позначення
Індекс споживчих цін	$I_p = \frac{\sum p_{1q_0}}{\sum p_{0q_0}}$	$p_{1,0}$ – відповідно ціни звітного та базисного періодів $q_{1,0}$ – обсяг випущеної продукції відповідно звітного та базисного періодів
Реальний ВВП	$GDP_r = \frac{GDP_n}{I_p}$	GDP_r - реальний валовий внутрішній продукт; GDP_n – номінальний валовий внутрішній продукт; I_p - індекс споживчих цін
Реальна грошова маса (обсяг попиту на гроші)	$M_r = \frac{M_n}{I_p}$	M_n - номінальний обсяг грошового агрегату М3 (або М0, М1, М2) M_r - реальний обсяг грошового агрегату М3 (або М0, М1, М2)
Середній обсяг грошової маси	$\bar{M} = \frac{\frac{1}{2}M_1 + M_2 + \dots + \frac{1}{2}M_n}{n-1}$	$M_{1,2,..n}$ – місячні обсяги відповідних грошових агрегатів (М0, М1, М2, М3)
Попит на гроші для здійснення угод	$M_{\text{в}} = \frac{M1}{I_p}$	$M1$ – грошовий агрегат М1 (гроші для здійснення угод)
Попит на гроші з боку активів	$M_{\text{а}} = \frac{M3 - M1}{I_p}$	$M3 - M1$ – активи

Статистичний аналіз окремих макроекономічних показників тарейальних грошових залишків обумовлює використання показників динаміки, формули яких наведено в таблиці 3.2

Таблиця 3.2.

Аналіз динаміки грошової маси, ВВП та інфляції [15]

Напрямок аналізу	Показник	Формуларозрахунку
Аналіз динаміки ВВП, реальних грошових залишків (Mr)	Абсолютний приріст	$\Delta GDP = GDP_1 - GDP_0$
	Темп зростання, %	$\Delta M = M_{r1} - M_{r0}$ $T_{zp} = \frac{GDP_1}{GDP_0} \cdot 100\%$ $T_{zp} = \frac{M_{r1}}{M_{r0}} \cdot 100\%$
	Темп приросту, %	$T_{np} = T_{zp} - 100$
	Середньорічний темп зростання	$\bar{T}_{zp} = \sqrt[n]{\frac{GDP_1}{GDP_0}}$ $\bar{T}_{zp} = \sqrt[n]{\frac{M_{r1}}{M_{r0}}}$
Порівняльний аналіз динаміки	Коефіцієнт випередження	$K_{еиш}(GDP) = \frac{T_{zp} M_{rt}}{T_{zp} GDP_t}$ $K_{еиш}(I_p) = \frac{T_{zp} M_{rt}}{T_{zp} I_{pt}}$
	Коефіцієнт еластичності	$\gamma = \frac{T_{np} GDP}{T_{np} M_r}$

Динамікаобсягу номінального ВВП, грошової маси та індексу споживчих цін (табл. 3.3) свідчить, що впродовж 2009 -2015 рр. простежується тенденція до збільшення грошової пропозиції МЗ, яка не відповідає напрямку динаміки реального ВВП. Зауважимо, що у будь якому випадку розширення офіційної пропозиції за умов зниження

реальних обсягів виробництва в офіційній економіці є звичайним ігноруванням базових аксіом економічної теорії.

У 2011 та 2013 рр., реальні грошові залишки (попит на гроші) збільшилися, грошова пропозиція розширилася, а рівень споживчих цін зростав набагато меншими темпами, що свідчить про зміцнення довіри громадян до банківської системи.

Таблиця 3.3.

**Порівняльна динаміка індексів грошової маси, ВВП та інфляції
в Україні за 2010 -2015 рр. [19]**

Рік	Індекс ВВП у % до попереднього року		Індекс грошової маси (М3) у % до попереднього року	Індекс реальної грошової маси (М3r) у % до попереднього року	Індекс споживчих цін (ІСЦ), % до грудня попереднього року
	у порівняних цінах	у фактичних цінах			
2010	113,0	96,3	94,5	99,7	114,9
2011	104,1	113,7	122,7	130,0	107,9
2012	105,5	114,2	100,6	101,9	106,9
2013	100,2	107,8	128,6	138,1	100,8
2014	100,0	104,3	117,6	118,6	100,1
2015	93,2	114,8	105,3	93,6	122,8

Швидке знецінення гривні у 2015 р. посилювало інфляційні очікування, а також недовіру до політики уряду, що спричинило значне зниження попиту на гроші (темп зростання реальних грошових залишків знизився в 2015 р. проти 2013 р. на 25%). Паралельно зі зниженням рівня попиту на гроші можна було спостерігати і від'ємні темпи приросту реального ВВП. Люди вилучали свої вклади з банківських установ і здебільшого переводили їх у вільноконвертовану валюту. Посилювався тиск на курс гривні викликаючи макроекономічну нестабільність.

Отже, серед головних чинників високого попиту на гроші можна виділити високі темпи економічного зростання та продовження процесу демонетизації економіки.

Як свідчать дані табл. 3.4 грошова маса зростала швидшими темпами, ніж ВВП (як фактичних, так і в порівняних цінах) та ІСЦ.

Таблиця 3.4.

Коефіцієнти випередження грошової маси порівняно з ВВП та ІСЦ в Україні за 2010-2015 рр. [19]

Рік	Коефіцієнт випередження грошової маси порівняно з		Коефіцієнт випередження грошової маси порівняно з ІСЦ
	ВВП у фактичних цінах	ВВП у порівняних цінах	
2010	1,196	1,019	0,822
2011	0,848	0,927	1,137
2012	1,049	1,135	0,941
2013	0,779	0,838	1,276
2014	0,850	0,887	1,175
2015	0,885	1,090	0,857

Розрахунки свідчать, що за 2010-2015 рр. показники випередження грошової маси порівняно з реальним ВВП лише в окремі роки узгоджуються з даними світової статистики (коливались в межах 1,181 - 1,504). Грошова маса зростала випереджаючими темпами в порівнянні з ІСЦ лише в трьох роках: 2011, 2013 та 2014. В інші періоди можна спостерігати випередження ІСЦ. Але навіть при існуючому випередженні грошової маси попит на гроші є більшим, а частина емісії грошей конвертується у валюту і відбувається "втеча" грошей за межі країни. Це свідчить про відсутність економічно і статистичнообґрунтованих методик, які дозволили б узгодити динаміку двох важливих макроекономічних показників.

Для аналізу достатності або надлишковості грошової маси в обігу використовувався ВВП в фактичних цінах, оскільки в ньому відображаються не лише процеси створення вартості, але і процеси її перерозподілу, взаємодії реального і фінансово-посередницького секторів економіки. У зв'язку з цим вчені зазначають, що більш швидке зростання

грошової маси в порівнянні з ВВП у постійних цінах не може використовуватися для оцінки достатності або надлишковості. При стабільних цінах або їх поступовому збільшенні коефіцієнти випередження грошової маси порівняно з номінальним або реальним ВВП є практично однакові. Водночас, економічна теорія не заперечує випереджаючого зростання грошової маси над реальним ВВП. Наприклад, М. Фрідмен для короткострокових цілей допускає середньорічний приріст грошової маси на 4-5% при середньорічному прирості реального ВВП на 3% і незначному зниженні швидкості обігу грошей [13].

Таким чином, коефіцієнт випередження грошової маси над реальним ВВП відповідає визначеним економістами нормам і його можна використовувати як показник ефективності проведеної грошово-кредитної політики. А випереджаюче зростання показника, навіть при стабільній швидкості грошової маси, в Україні пояснюється, по-перше, тінізацією економіки, і по-друге, тим що ВВП не відображає загальнообсягу угод в економіці країни.

Важливе аналітичне значення має коефіцієнт еластичності, який є відносною величиною, і показує на скільки відсотків змінюється обсяг грошової маси при зміні реального ВВП або ІСЦ на 1%. Розрахунок коефіцієнтів еластичності, які дозволяють обґрунтувати висновки щодо раціональності формування обсягу грошової маси, наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5.

**Коефіцієнти еластичності грошової маси в Україні за 2010 - 2015
рр.[19]**

Рік	Коефіцієнт еластичності, %		
	по доходу		по споживчих цінах
	ВВП у фактичних цінах	ВВП у порівняних цінах ¹	
2010	-2,36	-	-2,71

2011	0,18	0,60	0,35
2012	9,17	23,67	11,50
2013	0,01	0,27	0,03
2014	0,00	0,24	0,01
2015	-	2,79	4,30

Як видно з табл. 3.5, в Україні відбувалася невідповідність темпів зростання ВВП та грошової маси. Наприклад, у 2012 р. зростання реального ВВП на 1% призвело до зростання грошової маси на 9,17%. Виникає питання, чому у відповідності з рівнянням І. Фішера зниження темпів зростання реального ВВП не призводить доаналогічної зміни грошової маси? Аналізуючи динаміку грошової маси та динаміки цін можна побачити, що коефіцієнт еластичності по споживчих цінах показує низьку еластичність між зростанням цін і приростом грошової маси. Отже, можна спростувати твердження монетаристів щодо забезпечення певного приросту грошової маси для підтримки помірних темпів інфляції в Україні. Також не підтверджується і постулат про те, що єдиною необхідною та достатньою умовою, яка визначає темпи інфляції, є зміна темпів зростання грошової маси.

Тому в більшості країнах світу центральні банки відмовилися від монетарного таргетування інфляційного процесу, так як встановлення діапазонів зростання грошових агрегатів протягом багатьох років не давали корисних результатів. В Україні, також є всі умови для відмови від монетарного таргетування інфляції.

Тенденції вказують на те, що в Україні відсутня пряма залежність між темпами зростання грошової маси та інфляцією. Особливо цікавим є порівняння індексів споживчих цін та цін виробників. По суті ці два показники можна розглядати як інфляцію попиту та пропозиції, і відображати вони повинні схожу тенденцію. В дійсності, можемо побачити, що індекси, в окремі роки, коливаються в різних діапазонах.

Таким чином, певне прискорення інфляційних процесів впродовж досліджуваного періоду, було пов'язано, насамперед, з експансійною бюджетною політикою та недосконалим регулюванням окремих товарних ринків. Тобто, можна зробити висновок, що у формуванні попиту на гроші беруть участь, щонайменше, два фундаментальні фактори: ВВП та рівень цін.

Одним із головних завдань монетарної програми НБУ є визначення реального попиту на гроші з боку економічних агентів відповідно до зростання виробництва для безінфляційного розширення грошової маси.

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що на відміну від звичайного попиту на товарних ринках, який формується як потік куплених товарів за певний період, попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент. Якщо такий запас грошей розглядати як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти, то попит на гроші можна трактувати як їхнє бажання мати певну частину свого портфеля активів (багатства) в ліквідній формі. Якщо власники портфелів активів віддають перевагу ліквідній формі, то цеозначатиме зростання попиту на гроші, і навпаки.

Швидкість обертання грошей змінюється під дією багатьох факторів. В цьому дослідженні зроблена спроба проаналізувати деякі з них. Отримано підтвердження того, що інфляція впливає на швидкість обертання та монетизацію економіки. Задоволення Національним банком України попиту на національну валюту та постійне зростання рівня монетизації економіки можливе лише при зниженні темпів інфляції до передбачуваного та контрольованогорівня. Отже, взятий курс на запровадження режиму, що базується на забезпеченні цінової стабільності, правильний.

Оскільки швидкість обертання піддається значним коливанням, що зумовлено дією великої кількості факторів, встановлення цілей зростання монетарних агрегатів містить ризик неправильної оцінки попиту на гроші. Це може призвести до негативних для економіки наслідків.

Використання відсоткових ставок як операційноорієнтиру, замість будь-якого грошовогоагрегату, робить монетарну політику більш гнучкою. Це можна проілюструвати за допомогою такого умовного прикладу.

Припустимо, що в економіці відбувається підвищення попиту на гроші внаслідок неочікуваного зростання реального доходу. В такому разі попит на гроші підвищується.

Отже, показники швидкості обертання грошей та монетизації економіки не можуть бути цільовими орієнтирами, а повинні використовуватися лише для аналітичних цілей.

У дослідженні наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо статистичного дослідження попиту на гроші. Основні науково-практичні результати роботи дають підстави зробити такі висновки:

- запропоновано статистичне забезпечення дослідження попиту на гроші в Україні;

- встановлено, що основою формування попиту на гроші, а отже і основним індикатором його зростання є реальний ВВП;

- практичними розрахунками доведено відсутність зв'язку між реальними грошовими залишками та ІСЦ, що підтверджує тезу про неінфляційне розширення грошової маси для забезпечення попиту.

Список використаної літератури

1. Барановський О.В. «Ринок цінних паперів в Україні: стан, проблеми, перспективи». Вісник НБУ - 2010. - № 9. - С 20-24.
2. Бурмака М.О. «Регулювання фондового ринку в Україні». Фінанси України – 2012. - № 11. – С. 8-84.
3. Гальчинський А. «Теорія грошей». - К Основи, 2001 - С.74
4. Гальчинський А. Ревальвація гривні – крок у перспективному напрямку / А. Гальчинський // Дзеркало тижня. – 2011. - №19. – 24-30 травня
5. Гроші та кредит. Заред. М.І. Савлука. - К : КНЕУ, 2001.
6. Задоя А.О., Ткаченко І.П. «Структура та функції сучасного фінансового ринку». Фінанси України. - 2012. - № 5. –с.7
7. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України «Голос України». - 2015. - 31 жовт. – С. 8-10.
8. Косіша Н. «Гроші та грошова політика»: Навч. посіб. – К. , 2001 - 224 с
9. «Місце та стан розвитку фондового ринку в економічному просторі України» <http://www.ssmc.gov.ua>,
10. Нідзельська І. Гнучкий режим курсоутворення: можливі наслідки для економічного розвитку України / Інна Нідзельська // Банківська справа : Науково-практичне видання. - 2011. - № 1. - С. 45-50
11. Петрик О. Історія монетарної політики в Україні / О. Петрик // Вісник НБУ.–2010. - №1. – С. 2-16
12. Петрик О. Недооцінка гривні та її наслідки для монетарної політики / О. Петрик // Вісник НБУ.–2011. - №2. – С. 3-5
13. «Підсумки роботи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом 2015 року». – Київ, 2016 <http://www.ssmc.gov.ua>.
14. Скрипник А.. Вплив валютно-курсової політики на інфляційні

процеси в Україні. / А. Скрипник, Г. Варваренко // Вісник НБУ. – 2012. - №1. – С. 40-48

15. Шевчук В. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика. Монографія / В. Шевчук – Львів: Кальварія, 2008. — 737 с.

16. Шевчук В. Чому так пізнооприлюднено дані про ВВП / В. Шевчук // Вісті: Діловий випуск. – 2011. - №31. – С.28-29

17. Яковлев Ю. «Стан і перспективи фондового ринку України та вплив на нього приватизаційних процесів». <http://www.ssmc.gov.ua>.

18. Януль І.Є., Шелудько В.М. «Шляхи розвитку фондового ринку в Україні», «Фінанси України» - 2012 - № 6. - С 96-100.

19. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

20. Урядовий портал. Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>